

עומקא דפרשה

- הלויים תחת הבכורות
- שער הציון
- תגובות

- שבת הבהונה
- שבת לוי במלחמה
- עבודת הלויים בשירה

פר' במדבר - בענייני שבת לוי

בס"ד ערש"ק כ"ז אייר תשע"ט

שבת לוי במלחמה

הרב משה חיים לייטער

כתב הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל, פ"ג, ה"ב וז"ל: "לפיכך הובדלו (שבת לוי) מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנ' (דברים לג, יא) 'ברך ה' חילו', ע"כ. וצ"ב שהרי מצינו פעמים רבות ששבת לוי אכן עסקו במלחמה ולכאו' דלא כהרמב"ם:

(א) לוי נלחם יחד עם שמעון אחיו בעיר שכם אחרי שנתחללה דינה כמבואר בפ' וישלח פרק לד.

(ב) בחטא העגל נלחמו שבת לוי כמ"ש (שמות לב, כו-כח) "ויאמר מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי. ויאמר להם... שימו איש חרבו על ירכו... והרגו איש את אחיו... ויעשו בני לוי כדבר משה ויפל מן העם... כשלשת אלפי איש".

(ג) כשחזרו המרגלים מלתור את א"י והוציאו דבה על הארץ נתיאשו ישראל ובקשו לחזור למצרים שנ' "ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרים" (במדבר יד, ד) וכן רש"י (בתהלים קיח, ד) ששבת לוי נלחמו בישראל כשאמרו דברים אלו.

(ד) כשמת אהרן הכהן ונסתלקו עניי הכבוד ובאו הכנענים להלחם בישראל, חלק מבני ישראל חזרו לאחוריהם שמונה מסעות כדי לחזור למצרים, ובני לוי רדפו אחריהם להחזירם, והרגו מהם שבע משפחות כמבואר ברש"י פ' פינחס (כו, ג).

(ה) החשמונאים שהם משבט לוי בזמן בית שני נלחמו נגד היוונים, וכבר נתנבא משה רבינו על מלחמה זו בברכתו לשבת לוי בפ' זאת הברכה (לג, יא) "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאויו מן יקומו"ן ומפרש רש"י שם שהכוונה למלחמת החשמונאים.

(ו) וכן מצינו שפנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן נלחם נגד זמרי בן סלוא (סוף פ' בלק).

והלא דבר הוא, שדוקא שבת לוי, שאין דרכם לערוך מלחמות כשאר ישראל כדברי הרמב"ם נטלו יוזמה פעמים רבות לפתוח במלחמות וגם הצליחו, הרי שראויים הם למלחמה.

ושמעתי בביאור הדבר, דהנה כל המלחמות שהלויים נלחמו בהם היו מלחמות למען כבוד ה' ותורתו. במלחמת שכם נאמר (בראשית לד, ז) "כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב" (ושם לא) "הכזונה יעשה את אחותינו", וע"ע יב"ע (לד, לא) וב"ר. הרי שנלחמו על חילול כבוד אחותם ומשפחתם, שזה כבוד ה' כי עם ה' המה. בחטא העגל נאמר "מי לה' אלי", ונאספו כל שבת לוי לקנא לכבוד ה' כשהרגו את כל עובדי העגל ודנו אותם בסייף כמ"ש 'והרגו איש את אחיו', ע"י רש"י פסוק כ ד"ה 'וישק'. כשאמרו ישראל נתנה ראש ונשובה למצרים אחרי חזרת המרגלים נלחמו בני לוי נגדם, ורש"י (בתהלים כתב עה"פ קיח, ד) "יאמרו נא יראי ה'" שאלו בני לוי שנאמר עליהם ויאספו אליו כל בני לוי, וכן נלחמו באלו שנתנו ראש לשוב מצרימה במעשה המרגלים וכנ"ל, הרי מבואר ברש"י דמה שנלחמו בישראל הוא מצד היותם יראי ה' וקנאו לכבודו. כמו כן נלחמו שבת לוי בבני ישראל כשרצו לחזור למצרים אחרי מיתת אהרן כשנסתלקו עניי הכבוד והכל מצד שהיו יראי ה'. וכן החשמונאים נלחמו כנגד היוונים בגלל שרצו להעבירם מחוקי התורה. וכן על פנחס נאמר "בקנאו את קנאתי".

ודוקא משום שכל מלחמות שבת לוי היו על עניני רוחניות לא רצתה התורה ששבת לוי יעסקו במלחמות רגילות, אלא שיהיה כל כולו קדוש לה', וכן במלחמותיו יהיה כולו קדוש לה'.

ואולי לזה רמז הרמב"ם בלשונו "שבת לוי לא עורכין מלחמה כשאר ישראל", דהיינו שאינם נלחמים כשאר ישראל לצורך הרחבת הגבולות והגנת הארץ וכדומה, אלא מלחמותיו הם סוג אחר של מלחמות למען ה' ותורתו גרידא, וזהו שסיים שם "אלא הם חיל ה' שנא' 'ברך ה' חילו', דגם כשהם נלחמים זה בתור חיל ה', שנלחמם על ענינים רוחניים, שלא כשאר ישראל שנלחמים על חבלי ארץ והגנת הארץ. וגם מדוייק לפ"ז מש"כ אח"כ "ולא נוחלין ולא זוכין" ולא כתב כשאר ישראל כדלעיל בעריכת מלחמה, כי בדברים אחרים

מהות שבת הכהנים ומצוותיו

הרב ישראל מנחם וינגרטן

א' לא נהגו כבוד זה לזה. ידועה השאלה האין והאמנם דוקא תלמידיו של אותו צדיק רבי עקיבא שהנחיל 'כלל גדול בתורה ואהבת לרעך כמוך', הם שלכאורה ישלשו בדבר זה עצמו. ובאמת שלשונו של ר"ע 'כלל גדול בתורה' צריכה ביאור למה נקט 'כלל גדול בתורה' ולא 'כלל גדול לאדם', ובכלל יש להבין מהו המכוון ב'כלל גדול' בדבר זה במיוחד ובנפרד משאר דברי התורה.

ב' אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת' - להזהיר גדולים על הקטנים. מאוד תמוה מדוע נתייחדה מצוה זו בדוקא להזהיר גדולים על הקטנים, אטו במצוות חינוך עסקינן, וגם אם כן ונפק"מ לחינוך מדאורייתא או מדרבנן נשאל למה לימדונו זאת דוקא כאן [ועי' מנ"ח רסד כד ובקובץ הערות סי עה].

ג. ויבואר בעז"ה בהקדם הבירור הנצרך במהות תפקיד והנהגות שבת הכהונה. דהנה יש כמה התייחסויות ייחודיות להלכה ולמעשה כלפי הכהנים ויסודן מתכונות האופי שלהם, אלא שיש בהם דמיון של סתירה והמה דורשים בירור וביאור:

דהנה תיקנו לכהנים 'גט מקושר' דהיינו שכהן המבקש לגרש לאשתו הכבידו עליו בסגנון הכנת הגט בריבוי קשרים בתוכו וכל זאת מפני שכהנים קפדנים הם ועלולים הם בתגבורת חמתם על נשותיהם לבקש לשלחן מעל פניהם, ולכן נתקנו לכהן עיכוב בדרכו לגרש למען יתהנה בהכנותו ומתוך כך יסור זעמו ותשקוט חמתו על רעייתו ויחזור בו מוצונו לגרשה.

ומלבד שזהו חידוש שתחת שיתקנו לו סדרי מוסר ודרכי שליטת המוח על הלב וכדו' רק פתרו בעייתו בתכסיסי השהיה שאין בהם משום פתרון ואינם מוונעים את ההתפרצות הבאה. ביותר יקשה שהרי ראינו שהתפרצות הכהנים גם שפכה דמים עד ששאלו מי צריך להביא עגלה ערופה [יומא כג.], ועם כל זאת לא מצינו בחז"ל נסיונות להרגיע סערת הכהנים. עוד צריך ביאור שהרי אהרן הכהן אביהם ורבים של כהנים מידתו באהבת וברדיפת השלום ואיככה יעשו ההיפך. [ועי' בחת"ס שבת קמט: ובעירות דבש א א]. גם ראינו בענין אחר שבח הכהנים שלא נתעצלו במשנה בתמידות. 'ממימי לא נתעצל הכהן מלהוריד את הדשן', ותימה איהו שבח הוא לכהנים הזורזים תמיד.

ג. ויתבאר, דכידוע גדולת הכהנים שבעבורה קיבלו את כהונתם הוא מפני שבהיקראם לדגל 'מי לה' אלי' גילו כוחם וגבורת נפשם ב'האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע'. ואע"פ שטבע האדם לרחם על קרוביו ומכריז התגברו על זאת לנוכח אהבת ה' שבקרבם. וכח הביטול העצמי להשי"ת הזה הוא שקידשם לעבודתו יתברך להיות עבדיו ללא מעכבים ומפריעים כי אם לה' לבדו.

ד. והנה המעכבים של האדם לבוא לדרגה זו הם שניים; או שהוא מגזים במעלת עצמו ובגאוותו חושב שלא נאה לו לתת מעצמו לזולתו ולבוראו, או להיפך, שהוא מפחית בערך עצמו ובנחיתותו מושך ידיו מעבודתו בחושבו שאין בו ובמעשיו שום ערך. ותרויהו מיסוד קלקול אחד והוא אי הכרת הערך העצמי אל מול השי"ת. [ועי' בקידושין מט. 'מסאנאדרב מכרעי לא בעינא'],

איברא דעבודת האדם האמיתית היא להכיר בערכו הנכון ולעבוד את עבודתו המתאימה לו מבלי לעררב בתוכה שיקולי ערך עצמי גבוה או נמוך, וכמו שעשו הכהנים.

ובאמת הכהנים מצד טבעם הם קפדנים ומסטרדא דשמאלא ואעפ"כ התאמצו לעשות ההיפך לאהוב ולרדוף השלום ולהטות לצד הימין ומתוך כך הצליחו להגיע למיצוע שבזה ולבטל את עצמיותם לנוכח עבודתם לבוראם. [עיין בחת"ס ה"ל]. ולכן במקומות שאינם במסגרת העבודה 'ישרו' לפניהם את הדרכים למען לא יוצרכו לבזבז כחם בהתאמצות שינוי הטבע שמקום שאין זה תפקידם ולכן תיקנו להם דרכים לעצמם כגט מקושר וכדו'. ואפילו כשכשל האחד והפריז בתכונות הגבורה שלו, לא נחפזו בכחיים לעורר ולהגדיש הסאה על כל חביו הנתונים באיזון חלוט

גדר כניסת הלויים תחת הבכורות

הרב יהושע הלוי אושינסקי

בפס' (ג"ב) ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור. כתב הספורנו ז"ל, "אמנם במכת בכורות שהיו הבכורות ראויים להעניש בעוון הדור מפני היותם היותר נכבדים וכו', ואני הצלתים במה שהקדשתי לי בענין שיהיו אסורים להתעסק בעבודת הדיוט כמשפט כל הקדש שהוא אסור בגיזה ועבודה, ולמען יהיו מותרים בזה הצרכים פדיון כמשפט כל הקדש היוצא לחולין, כאמרו כל בכור בניך תפדה, ולא בשביל זה הפדיון היו פטורים מן העבודה, ועכשיו שחטאו מאסתים ולקחתי הלויים תחתיהם לפדיון והיו לי הלויים לעבודה."

מבואר בדברי הספורנו, דהפדיון האמור בפרשתנו שנכנסו הלויים תחת הבכורות אין לו שום קשר עם פדיון "כל בכור בניך תפדה" שעושים לכל בכור, אלא יש פה שני פדיונות נפרדים. ראשית, הצלת הבכורות היתה ע"י שהקב"ה הקדישם, וזה ענין כל פדיון הבן שפודים את קדושת הבכורות. ועדיין אע"פ שפקעה מהם קדושה מיוחדת זו שנוספה להם במצרים כדי להצילם, יש עליהם מעלה מאז ומתמיד שעבודה בבכורות, [וכמו שמצינו שאף יעקב אבינו התאוה לבכורה משום שעבודה בבכורות], ומעלה זו אבדו הבכורות בחטא העגל ונכנסו תחתם הלויים, ובפדיון זה עוסקת פרשתנו.

ויש להקשות דאם הקדשת הבכורות היתה כדי להצילם ממכת בכורות, מדוע בפדיון הבן נפדה רק בכור מאם ולא בכור מאב, והרי מכת בכורות היתה גם על בכורים מאב, והיה ראוי להקדיש גם אותם. אולם יעויין בח' רעק"א (ב"ק ס ע"ב) שביאר דהמשחית במצרים הכה רק בכור מאם, ובזה היה צריך נס שלא יכה את בכורי עשראל, [ולכן הוקדשו הבכורות כדי שינצלו]. משא"כ בכורות מאב, שהקב"ה בעצמו הכה אותם, ולא היה צורך בנס כדי להציל את בכורות האב מישראל, לכן לא הוקדשו.

והנה בהמשך הפר' (פס' לט) נאמר שכל פקודי הלויים היו עשרים ושנים אלף, וכל רש"י שבאמת היו ג' מאות יתרים שלא נספרו, והטעם שלא נכללו עם הכ"ב אלף, הוא משום שאותם הג' מאות היו לויים בכורים, ודיים שיפקיעו עצמם מהפדיון (כמב' בבכורות ד ע"א). ויש לעיין דלכא' לפי"ד הספורנו, שהנידון כאן הוא כניסת הלויים תחת הבכורות והפקעתם מקדושת עבודה [ולא מקדושת בכורה - דהפקעת בכורה היא בפדיון ע"י חמשה סלעים], א"כ מה שייר לומר שהלויים הבכורות לא יכלו לפדות את בכורות ישראל, והרי לא באו לפדותם מדין קדושת בכורה [שהוקדשו לבגלל במצרים], אלא דנים על הפקעתם מהעבודה, ובזה הרי גם לוי שהוא עצמו בכור בכוחו להפקיע בכור אחר מקדושת עבודה ולהכנס תחתיו.

ונראה לבאר דגם לדעת הספורנו, הלויים בפדיונם הורידו את הקדושה הראשונה שהיתה על הבכורות כדי להצילם [דעדיין לא נצטוו בפדיון ה' סלעים], וגם נכנסו תחתם לעבודה. וא"כ אותם הלויים שהיו בכורים, די להם שיפקיעו עצמם ביחס לחלק של הורדת הקדושה מעליהם, ומשו"כ לא יכלו בנוסף גם לפדות את ישראל. וכע"ז כ' הרמב"ן (פס' מה) בענין כניסת הלויים תחת הבכורות, דמכיון שעדיין לא נאמרו מתנו"כ שנותנים את פדיון הבכורות לכהנים, נכנסו הלויים תחתם וזהו פדיונם. כלומר שפדיון הלויים הוא במקום פדיון הבן לבכור, ומכיון שהבכורות לא נפדו עד עת, נכנסו הלויים כעת תחתם.

לקיום עניינה של שירת הלויים).
ויתיישבו ד' המשנה במדות שהיה שיר הלויים על חמש עשרה מעלות, והיינו בבית השואבה, וכפירוש הרא"ש. וכן יתבאר תיבות 'שיר המעלות' שבתהילים באופן זה, אף לדעת הרמב"ם.

ד. והנה נביא עזרא (פ"ח) א' שלא מצא לויים משוררים באותם הבאים משבי הגולה, ועמד וקנס את הלויים. ראה שם (פס' טו) 'אֶקְבְּצֶם אֶל הַנְּהָר הַבָּא אֶל אֶהְרָא וְנִחַנְתָּ שָׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה וְאֵבִינָה בָּעָם וּבְכֹהֲנִים וּמִגְּנֵי לוי לֵאמֹר מִצֵּאתֵי שָׁם. הוֹק' תוֹס' (יבמות פו: ד"ה ומבני) דהא מבואר נביא שעלו גם לויים מבבל. ות' שאותם לויים שעלו עמו היו קצוצי בהונות ולא היו ראויים לשורר, וקנס את הלויים לפי שלא עלו גם אותם שלא היו קצוצי בהונות. שוב הקשה, דהלא עיקר שירה בפה. ות', דמ"מ לכו"ע מצוה נמי בכלי. וכבר נתקשו בזה הרבה אחרונים, דהלא למ"ד עיקר שירה בפה נתבאר בגמ' שגם ישראלים כשרים לשירה בכלי, וא"כ מאי גריעותא בכך שהיו קצוצי בהונות, הלא ה' יכול להעמיד אותם לשיר בפה, ולהעמיד ישראלים לשיר הכלים. ונדחקו מאד בביאור דבריו.

והנה להמבואר יל"ב שהיה חסר בהקיום של 'מהן לויים', וכהמבואר, שאף למ"ד עיקר שירה בכלי וישראלים כשרים לשורר בכלי, מ"מ אי' קיום בפ"ע במהות שירה שישוררו גם לויים, ולפיכך קנסן עזרא, שלא נתקיימה בהשירה עניינה של שירת הלויים.

עבודת הלויים בשירה

הרב מרדכי שמואל הרובין

א. רש"י בתהילים (קכ א, קכא א) ביאר תיבות 'שיר המעלות' שבתהילים שיאמרו הלויים חמשה עשר מזמורים הללו על חמש עשרה מעלות. והנה לכאורה כוונתו שאמרו כן בבית השואבה, ומתרי טעמי: א. שהרי לא מצינו שמזמורים אלו נכללים במזמורי שירי הלויים שעל הקרבנות. ב. שלרוב הראשונים שירת הקרבן היתה על הדוכן, ולא על חמש עשרה המעלות.

ובמשנה (מדות פ"ב מ"ה) מבואר בענין חמש עשרה מעלות הללו - 'שעליהן הלויים אומרים בשיר'. וגם בזה פירש הרא"ש שם, דהיינו בשמחת בית השואבה, לפי ששירת הקרבן היתה על הדוכן.

אמנם הרמב"ם בהל' סוכה בענין שמחת בית השואבה, השמיט כל מציאות הלויים בשמחה זו. וכבר תמה כן בערוך לנר (שם ד"ה והלויים), וביאר בזה, שבאמת להלכה לא היו הלויים משוררים בשמחה זו. והוא, שרק למ"ד עיקר שירה בכלי - שבשיר הקרבן היו הלויים לבדם משוררים, שייך לומר בשירה של שואבה שאף שאינה אלא לשמחה הירה, מ"מ תיקנו בה דין לויים דומיא דשיר הקרבן. אך להלכה שקיי"ל עיקר שירה בפה - שאף בשיר הקרבן היו ישראלים משוררים, לא יתכן שתהא שואבה עדיפא משיר הקרבן שיהא בה דין לויים. ואי אפשר לפרש כוונת הערוך לנר רק לענין כלי השיר של שואבה, שא"כ לא יישב כלל את הרמב"ם שהשמיט דברי המשנה שהלויים 'אומרים בשיר'. והנה יש לתמוה לפי"ז אימת יכונו המשנהבמדות שהיו הלויים אומרים בשיר על חמש עשרה המעלות, וגם הביאור הנתבאר בשיר המעלות לא יתיישב לפי"ד, ויל"ע.

ב. ויל' בזה דהנה ברמב"ם (כלי המקדש פ"ג ה"ג) דפסק כמ"ד עיקר שירה בפה, כ' זול, 'ואחרים היו עומדים שם מנגנין בכלי שיר, מהן לויים ומהן ישראלים, עכ"ל. ודבריו צ"ב, מהו זה דכתב 'מהן לויים', שהרי הולך בזה למ"ד עיקר שירה בפה, ולדידה אף ישראלים כשרים לשירה בכלי, ומה"ת שהיו בהמשוררים בכלי ג"כ לויים. ואם ס"ל להרמב"ם שאף להאי מ"ד מ"מ מצוה לכתחילה בלויים, א"כ מדוע לכתחילה לא היו המשוררים כולם לויים, וצ"ב.

והנה באמת מצינו שירה של שמחה בעלמא שנעשתה בלויים, בשיר 'ארומך ה' כי דלתני ולא שמחת אויבי לי' שבהבאת ביכורים (ביכורים פ"ג מ"ד) - שלשיטת רבי בתוס' (ערכין יא. ד"ה מנין) ועוד ראשונים, אין שירה זו כי אם לשמחה בעלמא. ולפי דברי הערוך לנר יש לתמוה משום מה יהיה בזה דין לויים, וכדבריו לענין שיר של שואבה, וצ"ב.

עוד מצינו בזאת, לענין שיר בחנוכת העזרה, שהיה 'בכנורות ובנבלים ובצלצלים על כל פינה ופינה ועל כל אבן גדולה שבירושלים' (שבועות טו:). ובערוה"ש העתיד (ח"א סי' יג ט"ט) נקט ששיר זה היה בלויים. וכן מבואר בקרא דנחמיה (יב כז) 'וּבְחִנְכַת חוֹמַת יְרוּשָׁלַם בָּקְשׁוּ אֶת הַלְוִיִם מִכָּל מְקוֹמֵתָם לְהִבְיִאֵם לְיְרוּשָׁלַם לְעֵשֶׂת חֲנֻכָּה וְשִׁמְחָה וְבְתוֹדוֹת וּבְשִׁיר מִצְלָתִים וּבְנֵלִים וּבְנִגְנוֹת'. (וכן משמע בתוס' פסחים סד. ד"ה קראו). והנה גם בזה מצינו דין בשירה של כלי שיר שמצוותו בלויים, ולד' הערוך ל"ז צ"ע מאי עדיף משיר הקרבן למאי דקיי"ל עיקר שירה בפה, וצ"ב. (ולדעת מקדש דוד סי' י' יקשה יותר, שלדבריו שם גם שיר זה לא היה אלא לשמחה בעלמא).

ג. ואשר אפ"ל בכ"ז דאף דבאמת צדקו ד' ערו"לנ' שלמ"ד דשיר הקרבן נעשה גם בישראלים, הרי שלא יתכן שיהא דין לוייה בשיר שאינו על הקרבן. מ"מ נתחדש במהות 'שירה', שעניינה של שירה ניתנה להלויים, והיינו שבמהות 'שירה' יש קיום שירה בפ"ע של שירת הלויים. ולפיכך אף שבאותן השירות לא יכון דין והלכה מהלכות הכשר המשוררים שחובתם בלויים, מ"מ מאחר שנצרך בהם קיום שירה, הרי יש בהם קיום בפ"ע שתתקיים בשירה שלהם עניינה של שירת הלויים, שהיא מהות שירה בפ"ע.

ולפי"ז יתבאר היטב ד' הרמב"ם שאף למ"ד עיקר שירה בפה, מ"מ בכלל משוררי הכלי שעל הקרבן היו ג"כ לויים, לפי שאף למ"ד זה מ"מ מצוה נמי בכלי - שיש מהות שירה בכלים, ולפיכך נצרך שיהא 'מהן לויים', בכדי שתתקיים בזה עניינה של שירת הלויים. ובזה די שיהיו הלויים רק חלקם של משוררי הכלי, שהרי אין הלוייה תנאי בהכשר המשוררים.

וכזאת יש לבאר דין לויים בשירת ביכורים וקידוש העיר, שבאמת אי"ז הלכה בהכשר המשוררים, אלא הוא זה נצרך לקיום עניינה של שירה ע"י מהותה של שירת הלויים.

והנה י"ל לפי"ז, שאף להרמב"ם היו הלויים בכלל משוררי שמחת בית השואבה, אינא שלדעת הרמב"ם לא היה זה מתקנה בהכשר המשוררים, כי אם לקיום עניינה של שירת הלויים. ולפיכך לא הביא הרמב"ם דין המשנה שהיו הלויים משוררים, לפי שדין המשנה בלויים דווקא משום תקנה בהכשר המשוררים, וכמ"ד עיקר שירה בכלי (וכהערוך לנר), והרמב"ם שלא פסק דין המשנה, לא הביא כלל ענין הלויים בבית השואבה, לפי שלא נתבאר בגמרא דין זה. אמנם אף לשיטתו היו הלויים בכלל המשוררים בבית השואבה, וכמו בשאר מקומות של שירה שבקשו את הלויים שיקיימו גם הם את השירה, וכהמבואר.

(והוכחת הרמב"ם לחלק בין משנה זו למשנה דביכורים, י"ל על דרך פשוט, לפי שבשמחת בית השואבה היו כלי שיר בלא מספר, כמבואר במשנה שם. ומ"מ נקטה המשנה שהיו רק הלויים משוררים, והרי מוכרח שסברה המשנה שהוא דין ותקנה בהכשר המשוררים, ומשא"כ 'דברו הלויים בשיר' דביכורים, י"ל שפיר שמה שהיו הלויים אומרים כן, היינו

שַׁעַר הַלְוִי

קדושת שבט לוי

בגיטין (נט): לגבי הקדימה בעליה לתורה, נקטינו אם אין שם כהן נתפרדה החבילה, ונחלקו הראשונים בדין זה, דש"ר ש"י והרמב"ם שאין הלוי קורא כלל, ושי' הרא"ש שאם ישראל אינו גדול ממנו עולה הלוי תחילה. וביאר בערוה"ש (קלה יא-יב) שמחלוקתם היא **אם יש מעלה ללוי בלא כהן**, דלרש"י והר"מ כשאין כהן אין יחוסו כלום, לדמיונו מקרא הכהנים בני לוי כלומר אימתי הם בני לוי שיקדמו לישראל כשיש כהן. אבל הרא"ש ס"ל דודאי גם בלא הכהן יש לו יותר קדושה מהישראל דכתיב "בעת ההיא הבדיל את שבט הלוי" הרי דמעצמו קדוש.

הגר"ח (איס"ב פט"ו ה"ב) ביאר דבחלות שם לוי איכא ב' דינים, הא' הוא דין משפחת לוייה שהוא יסוד כל דיני לוייה להכשרו לעבודת הלויים ולכל דין מתנות לוייה, והב' דאיכא עוד חלות דין לוייה שאינו תלוי במשפחה, עיי"ש ובחי' הגר"ז (סט) בכורות מז.

בעמק ברכה (בענין קדושת כהן ולוי, עמ' מד) הביא את הטור (סי' רא) בשם מהר"ם דאין ללוי דין קדימה לברך לפני ישראל, וביאר דמה שלוי קודם לישראל לענין צדקה (קו' המג"א שם), אינו משום כבוד וקדושת לוייה, אלא הוא דין מיוחד בצדקה שמצווים להחיות את הלוי יותר מישראל כדכתיב בפר' ראה השמר לך פן תעזוב את הלוי. (ועיי"ש בקוב"ו וילך בתוך העמק מ"ש ע"ז).

ובכתובות (כו) מבואר שחלל שפקעה ממנו קדושת כהונה גם אין לו דין לוי, ומשמע לכאן דשבט לוי הוא ג"כ כסוג של קדושה. אכן בקוב"ו (כתובות או' ע) ביאר דאע"פ שלענין קדושת לוייה לא שייך פסול חללות, צ"ל דכהנים עמא אחרינא נינהו, כמבואר ברש"י תמורה ד' ואינו לויים מצד תולדתם, אלא מכח קדושת כהונתם דיש בכלל מאתים מנה, ואם נתחללו מקדושת כהונה אין לויים.

ועי' חידושי הגר"ז (סט' ערכין לג): שדק' ברש"י דפסול ממזרת מפיקע קדושת כהונה ולויה ולא הוי בן לוי. (וע"ע בזה בקוב"ו ביאורים גיטין לה וקובץ הערות מד). ועי' מש"ח (ויקרא אה) שכהן שנפסל מהקרבנה ובעל מום, מ"מ נשאר בקדושת לוייה.

שבט לוי בערבות ישראל

הצל"ח בברכות כ: (ד"ה והרשב"א) כ' דלפ"ד התוס' בקידושין ע: דגרים אינן בכלל ערבות משום שקבלת הערבות היתה כנגד מנין ס' רבוא כדאי' בסוטה לז: [מ"ח ברייתו של ת"ר אלף ו' אלפים ותק"נ]. (שהוא המנין בפר'). (וכ"כ רש"י בנדה יג): א"כ גם כהנים ולויים אינן בכלל ערבות כיון ששבט לוי לא נכלל במנין זה, עיי"ש שביאר הטעם שלא היו צריכים קבלת ערבות. אמנם בבריית שקיבלו ערבות לפני מתן תורה היה שבט לוי בכלל שהרי נמנו במנין הראשון.

אך בשו"ת פנים מאירות (ח"א סו ד"ה סתירה) כ' על סברא זו דהוא דוחק גדול שהרי ילפי' בשבועות לט. [מהפס' וכשלו איש באחיו] שכל ישראל ערבים זה בזה, וכי כהנים ולויים לאו בכלל ישראל נינהו. והרי אפי' על מצוות דכהנים ב"ד דישראל מוזחרים להפרישן, עיי"ש. ועי' ריטב"א קידושין כז: (ד"ה אמר עולא) דפשיטא ליה דכהנים בכלל ערבות.

בגדי הלויים

בתו"כ פר' שמיני כתנות לכהנים ולא כתנות ללויים. ופי' הראב"ד מיהו אע"פ שלא עשו כתנות ללויים אבל בגדים אחרים עשו להם שיכלו בעבודתם כדאמרינן לעיל פר' צו. עכ"ל. ושם בתו"כ צו מכלתא דמלואים אי' כשם שהסדיר משה עבודת מקדש כן הסדיר עבודת כהונה ולויה, בגדי כל אחד ואחד לפי מה שהוא מקריב. ופי' הראב"ד שם דהיו מלבישים אותם משל ציבור מפני שהיו מבליים בגדיהם בעבודת משא. [ועי' מש"ח במדבר גמ,ה].

ובעמק הנצי"ב על הספרי במדבר פר' נשא פיס' מו' כ' דסידר להם בגדים מיוחדים לעבודת השיר. ועי' חת"ס (מהדו' שטרן) פר' כי תשא שמפר' שבגדי השרד הם בגדי הלויים. "שלא היה מהראוי שהלויים המשוררים ושוערים, וישראלים השוחטים ומפשיטים, ישמשו בבגדי חול שלהן, ולפעמים יהיה בלא האסחבות וטלאי ע"ג טלאי, ולא ראוי לשמש בהן למלך הכבוד, ויען לו הותר כלאים אלא בד' עבודות, על כן נעשו בגדי שרד להשרידיהם האלו מתחלת וארגמן ותולעת שני בלי שש". ועי' רש"י תענית יא: לגבי עבודת מש"ר בימי המלואים, דההכרח שהיו לו בגדים מיוחדים משום ש"אין הדבר כשר שיעבוד בבגדיו של חול שיוצא בהן לשוק".

ובדה"ב ה"ב כתיב על הלויים שהיו מלובשים בוץ. ובשמואל (א ב, יח) כתיב "ושמואל משרת את פני ה' נער חגור אפוד בד". ועי' רמב"ם פ"י הי"ג לענין אפוד בד שלא היה בגד של כה"ג "אף הלויים היו חוגרים אותו שהרי שמואל הנביא לוי היה ונאמר בו נער חגור אפוד בד".

שַׁעַר הַלְוִי

מילת שבט לוי במצרים ובמדבר

במ"ד במדבר פט"ז "שבטו של לוי כולן צדיקים היו והיו עושים את התורה שנאמר כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו זו המילה". ופירש"י (וזאת הברכה לגט) שהיו מלין במדבר.

והק' האחרונים דהרי ישראל לא מלו מפני הסכנה שלא נשבה רוח צפונית (יבמות עא:), ואיך הכניסו הלויים עצמם לסכנה. ועי' בפ"י המלבי"ם ביהושע ה,ד דשבט לוי שהיו צדיקים לא חששו לזה. והחת"ס באו"ח סי' ר"ח (ד"ה וראיתי) ביאר דנעשה להם נס שנשבה רוח צפונית בתוך עננה"כ, משא"כ ישראל שהיו נזופים בגלל חטא העגל לא נעשה להם נס זה, ולכן מדינא היו אסורים למול. והבית יצחק (י"ד ב' סי' צ סק"ח) כ' דבאופן שא"א למול אח"כ אין פטור במקום סכנה מפני שלהשאר ערל הוא פיקו"נ כיון שחייב כרת, ולכן בכה"ג שהיו הרבה שנים במדבר אין פטור מפני הסכנה. ועי' ספורנו בדברים שם דבאמת הרבה מבני לוי מתו מחמת המילה.

הרמב"ם (איס"ב יג,ב) מפרש על שמלו במצרים, שכולם ביטלו ברית מילה במצרים חוץ משבט לוי, וע"ז נאמר ובריתך ינצורו. וכ"ה בבבב"ד. ועי' ספורנו (שמות לב,כט) עה"פ "מלאו ידכם... כי איש בבנו" שזכו לעבודה בזכות שמלו בניהם בידם.

והק' הרמב"ן והרשב"א (יבמות מו). דלפ"ז איך שבט לוי נכנסו תחת כנפי השכינה, וע"כ שהטיפו מהם דם ברית. אך הרמב"ן שם בהמשך דבריו כ' דנ"ל שא"צ הט"ב אלא "בני לוי נדונו כנשים להכנס בטבילה תחת כנפי השכינה עם המילה שלהם". והמגלת ספר (לאוין קטז) כ' די"ל דמעיקרא כשמלו הלויים היה ע"ד להכנס בברית.

מורי הוראה

עי' רמב"ם פ"ג מהל' שמיטה ה"ב דשבט לוי הובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנא' "יורו משפטין ליעקב". וכ"כ החינוך (תז) להיות שבט אחד כולו מבלי חלק ונחלה בקרקעות... להוציא עתותיו עכ"פ ללמוד חכמות ולהבין דרכי האל הישירות והמה יורו משפטיו לאחיהם. ונאמר בדה"י (ב' לא,ד) "לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה'".

ועי' רמב"ן (שמות ה,ד) דלכן לא נשתעבדו במצרים, כי היו חכמיהם ומורי תורתם. וכ' רבנו בחיי פר' תצוה דמשו"כ אבן לוי בחושן היא ברקת ע"ש שמאירין בתורה.

ובתחילת ברכת משה כתיב, "וללוי אמר ומיך ואוריך לאיש חסידך", ופירש הכלי יקר (בג, לג) דמשום שיעקב קללם ארור אפס כי עז, ואולי מאותה קללה נכשל מש"ר בני מריבה, על כן התפלל שלא תהיה עוד כזאת בשבט לוי לפי שהם מורים הוראה בישראל וכל כעס מביא לידי טעות, וז"ש תומיך ואוריך לאיש חסידך שתאיר לו הדרך שלא יכשל בכעס.

ביומא (כו). לא משתכח צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי ויששכר, משבט לוי דכתיב יורו משפטין ליעקב. ובהקדמת הנצי"ב להעמק שאלה (קדמת העמק א,ד) ביאר דשבט לוי כוחם להורות לפי שעה והיתה להם ס"ד לכוון להלכה, (עי"ש החילוק מיהודה שהוא מחוקק).

אמנם עי' חת"ס (או"ח רח), דפשוטו של מקרא דבר בהווה, שהבדיל הקב"ה שבט לוי והמציא להם פרנסתם כדי שיהיו פנויים לעבודת ה' ומשו"ה הט"ל עליהם ההוראה, [ושבט יששכר פנויים ג"כ ע"י שזבולון מפרנסם], וה"ה כל מי שעושה מלאכתו עראי ותורתו עיקר ומטיל על עצמו עול תורה ועול הציבור ומסתפק במה שהציבור מזמינים לו פרנסתו ואינו רודף אחרי רהבים.

בית הלוי ברכו את ה'

כתיב בתהלים (קלה) בית ישראל ברכו את ה' בית אהרן ברכו את ה'. בית הלוי ברכו את ה' יראי ה' ברכו את ה'. (פטו"ז דשבת). והקשה הרוקח מדוע הבלל (תהלים קטו) לא נאמר בית הלוי אלא רק בית ישראל, בית אהרן ויראי ה'. וביאר (סידור הרוקח כא) לפי שההלל אמרו במצרים ועדיין לא הובדל שבט הלוי מן הכהנים, אבל משה יסד זה המזמור (קלה) במדבר וכבר הובדלו. (ועי' מהרש"א פסחים קיז. ח"א ד"ה משה).

ובפירוש ההלל (קיא) תירץ משום דמזמור ההלל דוד אמרו על נס עזרא שעלו, והעלה בני הגולה מבבל, דכתיב בדברי הימים מבני הלוי לא היו שם.

ובהקדמת הרוקח להל' ברכות ג"כ הק' קו' זו "יש לתמוה דבכל הלל אין כתיב בית לוי", ויישב דדוקא לגבי ברכה שייך למיכתב בית הלוי לפי שאומרים השיר. וכע"ז כ' בספר הקדמון מלמד התלמידים (פר' אמור), דמה שנתייחדו בית הלוי בפני עצמם לברך, הוא מפני שבית לוי שהיו מיוחדים ללמוד וללמד ולשרת בשם ה' והשירות בשמו הוא השיר (עי' ערכין יא. כדלעיל), צריך להתעורר

ג"כ באשר הוא ולהתיחד מעסקי העולם ולשרת בכל משמר ומשמר כפי מה שחלקום הראשונים. והוא שעורר ואמר בית הלוי ברכו את ה'.

דרושים חברותות:

נושא	מקום	שעה	טלפון
גמרא	גמיש / טלפון	5.00-6.00	0527-632-682
גמרא	ישיבת הר"ן ברנפולד (לכתחילה)	בוקר	0533-174-604
שעסק בסוגיות הנ"ל עם מי קנין הלכה נדה, ע"פ קנין הלכה/לבו חפץ	כולל רצופת (אפשרות למלגה)	סדר א'	0548-437-242
מסכת ברכות/פסחים בקיאות וענייני הלכה	בהכני"ס המרכזי נאות הפסגה / גמיש	9.30-11.00 / גמיש	0527-614-771
גמרא	בטלפון	10.00-13.00	0548-416-432
נדה ע"פ קנין הלכה דרשו	ברנפולד, עדיף כולל קנין הלכה/לבו חפץ	סדר א' / ב'	0527-152-073
מסכת שבת	ביהמ"ד מתתיהו	16.00-19.00	0548-454-813
מסכת קידושין	יוצאי פוניבו' רח' שדי חמד	16.00-19.00	0548-487-793
דף היומי	אזור מרכז קסם	17.00	0548-445-797
סדר טהרות	למשך שעה בין 17:30-19	גמיש	050-4112529
משנה ברורה	קרית ספר	סדר ג'	0548-591-889
נשים נזיקין בקיאות	קרית ספר	20.30-21.30	0533-191-207
גמרא/הלכה נ"ך/משניות	נאות הפסגה ביה"כ המרכזי	21.00-22.30	0548-403-143
סוגיות: הידור מצוה/ תלמוד תורה	גבעה הדרומית	ערב / שישי שבת	0527-656-463
דף היומי	קרית ספר / חשמונאים	ערב	0503-033-752
טוש"ע בב"ח / תערוכות (פעמיים בשבוע)	גמיש	גמיש	0548-482-979
סוגיות: הידור מצוה/ תלמוד תורה	גבעה הדרומית	ערב / שישי שבת	0527-656-463

לקביעת חברותא התקשר עכשיו: 0533-15-46-95 והשאר הודעתך

« המשך מעמ' 1:

שבט לוי במלחמה

כמו נחלה וזכייה אין שבט לוי שייך לזה כלל, משא"כ במלחמה גם שבט לוי שייך, וכנ"ל, אלא שמלחמותיהם אינן כשאר מלחמות ישראל, אלא למען ה' גרידא, וזהו לא עורכין מלחמה כשאר ישראל'.

והנה במלחמת מדין כתוב (במדבר לא, ג-ד) "וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין לתת נקמת ה' במדין, אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל תשלחו לצבא", ופ' רש"י "לכל מטות ישראל, לרבות שבט לוי", ע"כ. [אמנם מקור דברי רש"י בספרי, והגר"א שם גורס להוציא שבט לוי]. וצ"ב מאי שנא מלחמה זו ששבט לוי נשתתף בה משאר מלחמות שלא השתתף בהן. ולמש"נ מובן שכיון שאופי מלחמה זו היא 'לתת נקמת ה' במדין' לכן גם שבט לוי שייך למלחמה כזו כי חיל ה' הם. ולפי כל הנ"ל יש מקום לומר ששבט לוי יוצאין לכל מלחמת מצוה, ודנו בזה האחרונים ברמב"ם הל' מלכים פ"ז ה"ח.

נושאי הגליונות הקרובים בס"ד

© 20

נשא [שבועות] - הלכות ת"ת
בהעלתך - לשה"ר לתועלת
שלח - מלאכת מעמר

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא

בדוא"ל: a740700@gmail.com

באותו שבוע, עד יום שלישי בלילה

בכת"י, עד יום א' בתיבה שע"י אוציה"ס בצירוף הוצ' הקלדה (10 ש' לעמ')

להנצחות
ופרסום בגליון:
052-7678393

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות
בכל ערש"ק, יש לשלוח בקשה לכתובת:
ad740700@gmail.com

תגובות

לגליון תקכ"ז - ביזוי אוכלין

בעניין השלכת פירות ערלה לפני חתן וכלה, שכתב הפמ"ג דאין לאסור זאת מצד שנהגה בהשלכתם (וערלה אסורה בהנאה), משום דלא מקרי הנאה, שמצוות לאו ליהנות ניתנו. והרב אהרון פרידמן (בגיליון תקכ"ז) כתב לדון בדבריו, שהרי לשמח חתן וכלה אינה מצווה חיובית, ואפשר שבמצווה שאינה חובה לא אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו.

נראה שאפשר לחזק טענה זו, עפ"י שו"ת עוגג יו"ט (יו"ד סי' פ"ט) שדן לומר דאולי לא אמרי' מללה"נ אלא במצווה שהטילה התורה על האדם לעשות פעם אחת ולא יותר, כשופר ברה"ש - שאחר שיצא יד"ח אין בו עוד מצווה. ובה אמרי' מצוות לאו ליהנות ניתנו, כדברי רש"י (סוכה לא: ד"ה ואם נטל) דמללה"נ, כלומר אין קיום מצוות הנאת הגוף, אלא עבודת עבד לרבו, עכ"ל. אבל במצוות צדקה, שהיא מהמצוות שאין להם שיעור (וממילא אין כ"כ כעבודת עבד לרבו) - לא אשכחן דאמרי' ביה מללה"נ (עכ"ל העו"ג נג יו"ט) - וא"כ ה"ה בשמחת חתן וכלה לא אמרי' מללה"נ, וכדברי הרב פרידמן הנ"ל (אמנם יעוי"ש בהמשך דברי העוגג יו"ט שם מה שדן בסברא זו לגבי מודר הנאה ואכמ"ל).

הרב יצחק קדמון

הרב זיו שצלקה האריך בטוטו"ד בענין שימוש במאכלים למשחקי ילדים, ובס"ד הביא כמה דעות מפוסקי זמננו אם מותר להשחית מאכל לצורך משחק או לנוי. והנה כל זה כאשר המשחק והנוי משחית את החלק שמשתמש בו, אך כאשר משחית את מה שלא משתמש בו, וכגון מה שמצוי בזמננו הנקרא **עיצוב ופיסול בפירות**, שאמנם הפרי המעוצב לנוי ניתן לאכילה, אך כל החלקים שהוציאו ממנו נזרקים, לכאורה קל יותר, שהרי אינו ממאיס את המאכל, ומה שחלק נזרק לאשפה י"ל שיותר כיון שהוא לצורך, ובפרט לפי מה שדקדק שם מהמג"א שיותר להפסיד אוכלין לצרכי האדם בתנאי שא"א לעשות זאת ללא הפסד.

הרב י.א. מאיר

« המשך מעמ' 1:

מהות שבט הכהנים ומצוותיו

ומוגמר על נקודת המשקל משמאל לימין ומצליחים בה בס"ד.

ה. ומחמת כן הם שמוזהרים גדולים על הקטנים, להשלים האיזון העדין והמדוקדק בכל צדיהם הם בקטנות הצפונה בגדול בעצמו והן בקטן ממש שבאחריותו ועליו להישמר ולהצטרף לנקודת האיזון גדול קטן.

ו. והנה הגדרת התורה בפי חכמינו היא 'רחמנא' ע"ש הרחמים שבה ומאידך היא נקראת 'דין' [משמים השמעת דין] וגבורה [מפי הגבורה שמענוס], ומה הענין?

א. אלא כמשנ"ת, שבכדי לקיימה לעיתים צריך לעבדה בגבורה ולעיתים דוקא בחסד, ועל כן אמרו 'והתפארת זו מתן תורה' [ברכות נח.], ומידת ה'תפארת' באה אחרי 'הגדולה והגבורה' והיא משלבת ביניהם. והיא בגדי ה'כהונה' 'לכבוד ולתפארת'.

ז. ובתלמידי ר"ע, אפשר שלא נהגו כבוד זה לזה דוקא מתוך ריבוי הענווה שאמר כל אחד לבן זוגו על עצמו שהוא קטן ממנו ואינו ראוי לו ומסאנא דרב מרעאי לא בעינא. ועל זה בא רבם והזכיר והזהיר ש'ואהבת לרעך כמוך' היינו שע"י לא תפחית או תגזים במעלת הכמוך' תוכל תבוא ל'ואהבת לרעך', וזהו 'כלל גדול בתורה' שניתנה מלכתחילה בתנאי האיזון העדין של 'מלכות שתפארת'.

לכבוד זמן מתן תורתנו

יוקדש הגליון הבא - פרשת נשא

להלכות תלמוד תורה

המצוה והחיוב • ושונתם לבניך • רב ותלמיד
מלמדי תינוקות • כבוד ת"ח

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו עד יום שלישי בלילה
בדוא"ל: a740700@gmail.com

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה
תורמים לעניי העיר ורואים ישועות

